

‘... ดวงนี้แหละเป็นธรรมสำคัญ แล้วก็พระไตรปิฎก

วินัยปิฎก สุตตันตปิฎก ปรมัตถปิฎก

อยู่ในกลางดวงธรรมนี้ทั้งนั้น ไม่ใช่อยู่ที่อื่น

อยู่ในกลางดวงธรรมนี้ทั้งนั้น ธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์

อยู่ในกลางดวงธรรมนี้ทั้งนั้น ไม่ใช่อยู่ที่อื่น ...’

‘... นี่เราได้ฟังของจริงดังนี้แล้วละก็จำไว้เป็นหลักนะ อย่าให้คลาดเคลื่อน
เป็นข้อวัตรปฏิบัติ จะได้พาตนหลักัดออกจากไตรวัฏสงสาร ทางตรงอยู่เท่านั้น
อย่าซมซานเซอะเซไปทางอื่นไม่ได้ เหลวไหลไปไม่ได้ ...’

รวมพระธรรมเทศนา พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

กัณฑ์ที่ ๓๒

รัตนสูตร

๑๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (๓ ทน)

วนปคุมฺเพ ยถา พุสฺสิตคฺเค

คิมฺหามาสํ ปจฺมสมฺมิมฺเห

ตถูปมํ ฐมฺมวํ อเทสยิ

นิพฺพานคามิ ปรมํ หิตาย

อิทฺมปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺฑิตํ

เอเตน สจฺเจน สุวตฺติ โทตฺตติฯ

พ.พ.(บาลี) ๒๕/๗/๕๕

ณ บัดนี้ อาตมภาพจักได้แสดงธรรมิกถา แก่ด้วยรัตนสูตร ยังก้างอยู่ ยังหาเสร็จลงไปไม่ บัดนี้จะชี้แจงแสดงในคาถาว่า **วนปคุมฺเพ** ที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคทรงตรัสเทศนาธรรมที่พระองค์ทรงสั่งสอนสัตว์ ที่พระองค์ได้ตรัสรู้แล้ว สัตว์ทั้งหลายยังหลับอยู่หาตื่นไม่ เมื่อพระองค์ได้ทรงตรัสรู้แล้ว นำเอาธรรมที่พระองค์ได้ทรงตรัสรู้นั้น มาแจกแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ดุจปลุกสัตว์ทั้งหลายทั้งโลกให้ตื่นขึ้นดุจพระองค์บ้าง เรื่องนี้ กระแสวาระพระบาลีนี้ เป็นธรรมอันสุขุมลุ่มลึกคมกริภาพมาก ทั้งเรียนก็ยาก ทั้งแสดงก็ยาก ทั้งฟังก็ยาก มันยากด้วยกันทั้งนั้น เหตุนั้น วันนี้สมควรแล้วที่เราท่านทั้งหลายจะฟังได้สดับฟังในรัตนสูตรนี้

ตามวาระพระบาลีว่า **วนปคุมฺเพ ยถา พุสฺสิตคฺเค** แปลเป็นสยามว่า ครั้นเมื่อพุ่มไม้ในป่ามียอดอันแย้มแล้ว **ปจฺมสมฺมิมฺเห** ในต้นฤดูร้อน ในต้นเดือนของฤดูร้อนแห่งฤดูร้อนฉันใด **ตถูปมํ ฐมฺมวํ อเทสยิ** พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงซึ่งธรรมอันประเสริฐ **นิพฺพานคามิ ปรมํ หิตาย** ให้ถึงซึ่งพระนิพพานอันประเสริฐ เพื่อเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งหลาย **ตถา อุปมํ มีอุปมาฉันนั้น อิทฺมปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺฑิตํ** อันนี้เป็นรัตนอันประณีตในพระพุทธรเจ้า **เอเตน สจฺเจน** ตามความ

สัตย์อันนี้ **สวดติ โหตุ** ขอความสวัสดิ์จึงมีเกิด นี่เนื้อความของพระบาลี คลีความ เป็นสยามได้ความเท่านี้ ต่อแต่นี้จะอธิบาย ขยายความเป็นลำดับไป

เมื่อพุ่มไม้ในป่า เมื่อมีใบตกเสียหมดแล้ว ถ้าว่าเมื่อมนุษย์ไม่เจียดสาในต้นไม้นั้น ไม่เข้าใจในต้นไม้อันนั้น เข้าใจว่าต้นไม้นั้นตายเสียแล้ว ไม่มีใบแล้ว แต่ไม่ตายหรอก เขา ตัดใบ เมื่อมียอดอันแยมแล้วชื่อว่าแตกใบใหม่ ยอดมันอยู่ตรงไหน มันก็แยมออกตรง นั้น แตกใบออกที่ตรงนั้น นี่เรียกว่ามียอดอันแยมแล้ว พุ่มไม้ในป่าที่จะมียอดอันแยม ออกไปได้เช่นนี้ ต้องในต้นเดือนของฤดูร้อน ชาวโลกเขาจึงได้ว่า นี่ถึงคราวเวลาใบไม้ ผลิแล้ว ที่มันจะออกดอกนั่นเอง ใบไม้ผลิเราก็ก็นำยอดต้นไม้มันที่ผลิออกมาปรากฏชัดๆ เรารู้ว่าจะมีใบต่อไปนั้นแหละฉันใด **ยถา จันใด** พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมอัน ประเสริฐ ให้ถึงซึ่งนิพพานอันประเสริฐ เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งหลาย **ตถา อูปมัม** มีอุปมาฉันนั้น

เพราะธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงซึ่งเป็นธรรมอันประเสริฐนะ ธรรมอะไร จึงจัดได้ชื่อว่าเป็นธรรม เป็นธรรมอันประเสริฐ อันนี้ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดที่จะคาดคะณลงไป ว่า ธรรมอันใดเป็นธรรมอันประเสริฐ ถ้าว่าอรธกถาอันยคลีความพระบาลีออกไว้ เรารู้ ได้ทีเดียวว่า ธรรมอันนั้น อันนี้ ธรรมอันประเสริฐของมนุษย์นะมีอยู่แท้ๆ เกื้อกูลแก่ มนุษย์ทั้งหลายจริงๆ ธรรมอะไรละ ที่ให้มนุษย์เป็นอยู่เดี๋ยวนี้แหละ เขาเรียกว่า มนุษยธรรม ธรรมที่ทำให้มนุษย์เป็นอยู่ รูปพรรณสัณฐานเป็นอย่างไร โตเล็กเท่าไหน สีสันวรรณะเป็นอย่างไร อยู่ที่ไหน

ธรรมนั้นสัณฐานกลม สีขาวใสเหมือนแก้ว โตเล็กตามส่วนของธรรมนั้นๆ นี่แหละมีอยู่แท้ๆ เป็นธรรมอันประเสริฐ ถ้าเราไม่ได้ธรรมดวงนั้นละก็ เราต้องตายแน่ มาอยู่เป็นมนุษย์กับเขาได้ ไม่ว่าหญิงว่าชายพระเถระไม่รู้ ถ้าไม่ได้ธรรมดวงนั้นแล้ว เป็นตายแน่ ถ้าได้ธรรมดวงนั้นก็เป็นอยู่ ถึงกระนั้นก็ต้องหล่อเลี้ยงเสมอเหมือนกัน หล่อ เลี้ยงเสมอเหมือนอะไร เหมือนไฟ ธรรมดวงนั้นต้องหล่อเลี้ยงอยู่เสมอ ถ้าไม่หล่อเลี้ยง เสมอ ดับเหมือนไฟ ไฟต้องหล่อเลี้ยงเสมอ ไฟเมื่อติดขึ้นแล้ว จะใช้ไฟฟืนก็ต้องเอา ฟืนไปปรนปรืออยู่เสมอ หหมดฟืนเก่าก็เติมฟืนใหม่เข้าไป แต่ว่าเติมให้ถูกส่วนนะ ไม่ถูก ส่วนก็ดับเหมือนกัน เติมถูกส่วนไฟไม่ดับ ถ้าต้องการไฟด้วยได้ด้วยเทียน ต้องมีได้มี เทียนมาเป็นไส้ไว้ ขาดเชื้อไม่ได้ ขาดเชื้อไฟก็ดับ ไฟต้องอาศัยเชื้อ ไม่มีเชื้อไฟอยู่ ไม่ได้ ดับ ถ้าหากว่าเป็นไฟฟ้าก็ต้องบำรุงเตาไฟฟ้าไว้ ไฟนั้นจึงจะคงอยู่ได้ ถ้าว่า ไฟฟ้าในเตาดับหมด ไฟที่จะจ่ายมาเอาค่าจ้างเขาก็ไม่มี อยู่ไม่ได้ หากว่าไฟที่ใช้ไฟฉาย

กันนี้ ใช้ถ่านไฟฉายเช่นนั้น ก็อยู่ชั่วกำลังของไฟฉายนั้น หหมดกำลังไฟก็ดับไป อยู่ไม่ได้ เหมือนกัน ต้องคอยปรนปรือเสมอ ไฟของมนุษย์ ไฟที่เรียกว่ามนุษยธรรม ธรรมของมนุษย์ นี้ก็ดูเดียวกัน ต้องคอยปรนปรือเสมอ ใส่เชื้อเสมอ เชื้ออะไรล่ะ ข้าวสุก ขนมห สด ขนมหแห้ง ปลา เนื้อ ต้องคอยจุนเจือมันเสมอ ถ้าไม่จุนเจือแล้ว ไฟที่เรียกว่า มนุษยธรรม ที่ทำให้เป็นมนุษย์นี้ก็ดับเหมือนกัน ไม่จุนเจือไม่ได้ ไม่จุนเจือดับแน่นอน ที่เดียว ไม่ต้องสงสัย เพราะเหตุฉะนั้น ธรรมดวงนี้แหละเป็นธรรมลึกซึ้งอยู่ เขาเรียกว่า มนุษยธรรม ถ้าว่าเป็นกายเทวดาเข้า เขาเรียกว่าเทวธรรม ธรรมที่ทำให้เป็นเทวดา ถ้า ว่าเป็นกายรูปพรหม รูปพรหมละเอียดเข้า เขาเรียกว่าพรหมธรรม ธรรมที่ทำให้เป็น พรหม ถ้าว่าเป็นอรูปพรหม อรูปพรหมละเอียด เขาเรียกว่าอรูปพรหมธรรม ธรรมที่ทำให้ เป็นกายอรูปธรรม เป็นชั้นๆ ไปอย่างนี้

ตอนนี้จะแสดงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์เป็นลำดับไป นี่แหละธรรมดวงนี้แหละ เป็นธรรมสำคัญนัก ธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์จะต้องบริสุทธิ์ด้วยกาย บริสุทธิ์ด้วย วาจา บริสุทธิ์ด้วยใจ ไม่มีร่องรอยเลยในชาติก่อนภพก่อนมา เมื่อบริสุทธิ์ด้วยกาย วาจา ใจ ไม่มีร่องรอยเลย แตกกายทำลายชั้นจากมนุษย์ตนนั้น ก็กลับมาเป็นมนุษย์ใหม่ เป็น **คพุกเสยยก** สัตว์เกิดในครรภ์มนุษย์ หญิงก็ดี ชายก็ดี เกิดในครรภ์มนุษย์ ที่ จะเกิดในกายมนุษย์ ต้องเกิดในธรรมดวงนั้น จะไปเกิดที่อื่นไม่ได้ กายมนุษย์ละเอียด ต้องเข้าไปอยู่ในกลางธรรมดวงนั้น ไปหยุดนิ่งอยู่ในกลางธรรมดวงนั้น เอาใจหยุดนิ่ง กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ดวงนั้น เข้าไปหยุดนิ่งอยู่ พอนิ่งแล้วอาศัยกลละ รูปของพ่อแม่โอบอ้อมอยู่ข้างนอก หล่อเลี้ยงธรรมดวงนั้น ก็เป็นกายมนุษย์ปรากฏขึ้น ข้างนอก แต่ธรรมนั้นอยู่ข้างใน พอเป็นมนุษย์แล้วธรรมดวงนั้นอยู่ในกลางตัว สะดือ ทะลุหลังขึงด้ายกลุ่มเส้นหนึ่งตึง ขวาทะลุซ้ายขึงด้ายกลุ่มเส้นหนึ่งตึงแค่นั้น ตึงทั้ง ๒ เส้น ตรงกลางจรดกัน ตรงจรดกันนั้นแหละเรียกว่ากลางกัก กลางกักนั้นแหละถูกกลาง ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ไสบริสุทธิ์ เท้าฟองไข่แดงไก่ นี่ดวงหนึ่งละนะ ธรรม ดวงนี้ใสแบบกระจก ขาวก็แบบกระจกคั่นช่องส่องเงาหน้า ใสอย่างชนิดนั้น ขาวอย่าง ชนิดนั้นนั่นแหละ

ดวงนี้แหละเป็นธรรมสำคัญ แล้วก็พระไตรปิฎก วินัยปิฎก สุตตันตปิฎก ปรมัตถ ปิฎกอยู่ในกลางดวงธรรมนี้ทั้งนั้น ไม่ใช่อยู่ที่อื่น อยู่ในกลางดวงธรรมนี้ทั้งนั้น ธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นร้อยอยู่ในกลางดวงธรรมนี้ทั้งนั้น ไม่ใช่อยู่ที่อื่น จะต้องรู้จักธรรมดวง นี้ก่อน ธรรมดวงนี้เป็นประหนึ่งว่าพระไตรปิฎก หรือเป็นประหนึ่งว่าหีบของพระไตรปิฎก

สำหรับบรรจธรรมทั้งนั้น ไม่ได้บรรจอื่น ฝ่ายดีฝ่ายชั่วอยู่ในนี้เสร็จ อยู่ในกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นั้น ติดอยู่ในกลางนั้น ทำบาป บาปก็ไปติดอยู่กลางดวงนั้น ทำบุญ ดวงบุญก็ไปติดอยู่กลางนั้น ศีลก็อยู่กลางนั้น สมาธิก็อยู่กลางนั้น ศีลก็อยู่ในกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นั้น สมาธิก็อยู่กลางดวงศีลนั้น ปัญญาที่อยู่กลางดวงสมาธินั้น วิมุตติก็อยู่กลางดวงปัญญา วิมุตติญาณทัสสนะก็อยู่ในกลางดวงวิมุตติ อยู่ที่เดียวกันนั้น ถ้ารู้จักธรรมดวงนี้แน่นอนดังนี้จะก็ นี่แหละที่เราเกิดมาเป็นมนุษย์พบพุทธศาสนา ถ้าจะเอาตัวรอดได้ต้องไปพบธรรมดวงนี้ ถ้าไม่พบธรรมดวงนี้จะเอาตัวรอดไม่ได้ นี่แหละธรรมดวงนี้แหละเป็นธรรมสำคัญนัก

ที่พระองค์ทรงแนะนำสั่งสอนพวกเราว่า ครั้นเมื่อพุ่มไม้ในป่ามียอดอันแน่นแล้ว ในต้นของฤดูร้อน ในเดือนของฤดูร้อน ยอดไม้ในป่าก็มียอดแน่นออกไป ต้นของฤดูร้อนนั้นเป็นคราวสมัยที่ยอดไม้ในป่าจะแย้มออกละ ถ้าแย้มออกก็จะแตกกิ่งก้านสาขาออกไป เขาเรียกว่าแตกยอดใหม่ จะออกดอกออกลูกอะไรก็เวลานั้นละ แตกออกมาแล้วปรากฏออกมาแล้ว ที่ปรากฏจนกระทั่งตามนุษย์เห็นอย่างชนิดนี้นะ มนุษย์ก็รู้เท่านั้น ธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมอันประเสริฐนะ ถ้าเข้าไปเห็นธรรมเข้าแล้วก็เหมือนอย่างกับเห็นดอกไม้ที่แย้มออกแล้ว ไปเห็นเข้าแล้ว พอไปเห็นธรรมรูปนั้นแล้วละก็รู้ว่า อ้อ ธรรมนี้เป็นอย่างนี้ เห็นปรากฏทีเดียว ธรรมอันประเสริฐ

ถ้าเข้าถึงธรรมดวงนั้นละก็จะเข้าถึงพระนิพพานได้แน่นอน ไม่ต้องสงสัย เข้าถึงทางนิพพานแล้ว ถึงถึงทางนิพพานแล้ว พอถึงธรรมดวงนั้น ธรรมดวงนั้นนะ นิพพานคามิปรหม์ ให้ถึงนิพพานอันประเสริฐทีเดียว เดี่ยวจะแสดงให้เห็นว่าไปถึงจริงๆ เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งหลายจริงๆ สัตว์ทั้งหลายได้เห็นธรรมดวงนั้นละก็ต้องไปถึงนิพพานทีเดียว พอไปถึงธรรมดวงนั้นเข้าแล้ว ต้องเอาใจของเราไปหยุดนิ่งอยู่ในกลางดวงนั้น กลางดวงธรรมนั้น พอหนึ่งอยู่ถูกส่วนเข้าเท่านั้นแหละ ก็ถึงนิพพานเท่านั้น เพราะเห็นเข้าแล้ว เห็นเข้าแล้วก็ต้องไปถึงนิพพานทีเดียว

ไปหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นั้น ไสบริสุทธ์ เท้าฟองไข่แดงของไก่ พอหยุดถูกส่วนเข้าเท่านั้นแหละ เห็นดวงธรรมอีกดวงหนึ่ง เขาเรียกว่าดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หรือ ดวงปฐมมรรค หรือ ดวงเอกายนมรรค อยู่กลางดวงธรรมนั้น เท้าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์นั้นแน่ อยู่กลางดวงธรรมนั้นแหละ เท้าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์นั้น เรียกว่า ดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เอาละที่นี้ดอกไม้จะไม่ออก

ละ ยอดจะออกละ มันจะมีลูกมีผลกันยกใหญ่เขียวละคราวนี้ อย่าให้เคลื่อนนะ เคลื่อนไม่ได้ ให้มันหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน พอหยุดนิ่ง พอใจหยุดก็เข้ากลางของใจที่หยุดนั้น กลางของใจนั้น กลางของกลางๆๆๆ ซ้ายขวาหน้าหลังล่างบนนอกในไม่ไป กลางของกลางหนักเข้าไป กลางของกลางๆๆๆ พอถูกส่วนเข้าเท่านั้น เห็นดวงศีลแล้ว เท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ เท่าๆ กัน อยู่กลางนั้น อยู่กลางใจที่หยุดนั่นเอง ใจก็หยุดอยู่กลางดวงศีล พอใจหยุดก็เข้ากลางของใจที่หยุดนั้นแหละ กลางของกลางๆๆๆ ซ้ายขวาหน้าหลังล่างบนนอกในไม่ไป พอถูกส่วนเข้าเท่านั้น เข้าถึงดวงสมาธิ เท่ากัน ดวงเท่ากัน เท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ ใจหยุดอยู่กลางดวงสมาธิ หยุดพอถูกส่วนเข้าเท่านั้น เข้ากลางของใจที่หยุด กลางของกลางๆๆๆ ซ้ายขวาหน้าหลังล่างบนนอกในไม่ไป กลางของกลางๆๆๆ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญานั้น พอใจหยุดก็เข้ากลางของใจที่หยุดนั้น กลางของกลางๆๆๆ ซ้ายขวาหน้าหลังล่างบนนอกในไม่ไป กลางของกลางหนักเข้า พอถูกส่วนเข้า เข้าถึงดวงวิมุตติ พอใจหยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ พอถูกส่วนเข้า เข้ากลางของใจที่หยุด กลางของกลางๆๆๆ เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ใจหยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ พอหยุดกลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ เข้ากลางของกลาง พอใจหยุดก็เข้ากลางของใจที่หยุดนั้นแหละ กลางของกลางๆๆๆ พอถูกส่วนเข้าก็เห็นกายมนุษย์ละเอียดที่ผ่นออกไป ที่ไปเกิดมาเกิด เห็นปรากฏ จำได้ทีเดียวนี้แน่

ไปถึงกายมนุษย์ละเอียดแล้ว นี่เข้าไปขั้นที่ ๒ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียดนะ ๒ เท่าฟองไข่แดงของไก่ กลมแบบเดียวกัน แต่ว่าโตขึ้นไปอีกเท่าหนึ่ง โตหนักขึ้นไป ใจกายมนุษย์ละเอียดก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียดนั้นแหละ พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงศีล เข้ากลางใจที่หยุดเรียบร้อยแล้ว อยู่ในใจทั้งนั้น ไม่ได้อยู่ที่อื่น อยู่ในใจทั้งนั้น กลางของใจที่หยุด กลางของกลางๆๆๆๆ พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ พอใจหยุดก็เข้ากลางของใจที่หยุดอยู่ในใจเรียบร้อยแล้ว พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงกายทิพย์ กายที่ ๓ แล้ว

ใจกายทิพย์หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ใสแบบเดียวกัน ใสหนักขึ้นไป ๓ เท่าฟองไข่แดงของไก่ โตขึ้นไปอีกแล้ว พอใจหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลาง ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงศีล หยุดอยู่ ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงสมาธิ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วน เข้าก็เข้าถึงดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลาง ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า เข้าถึงกายทิพย์ละเอียด เป็นกายที่ ๔

ใจกายทิพย์ละเอียดหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียด ๔ เท่าฟองไข่แดงของไก่ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียดก็เข้าไปแบบเดียวกัน พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน แบบเดียวกันนั้น แล้วก็เข้าถึงดวง ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงกายรูปพรหม

ใจกายรูปพรหมก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม ๕ เท่า ฟองไข่แดงของไก่ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม พอถูก ส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติ ญาณทัสสนะ เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงกายรูปพรหมละเอียด

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด ๖ เท่าฟองไข่แดงของไก่ ใจกายรูป ปรหมละเอียดหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด พอถูก ส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติ ญาณทัสสนะ เข้าถึงกายรูปพรหม

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม ๗ เท่าฟองไข่แดงของไก่ ใจกายรูปพรหม หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวง ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ เข้าถึงกาย รูปพรหมละเอียด

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด ๘ เท่าฟองไข่แดงของไก่ ใจกาย รูปพรหมละเอียดหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด ถูก ส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติ ญาณทัสสนะ พอถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าแล้วก็เข้าถึงกายธรรม รูป เหมือนพระปฏิมากรเกตุดอกบัวตูม ใสเป็นกระจกคันฉ่องส่องเงาหน้า โตเล็กตามส่วน

ใจกายธรรมหุดหนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย แคะนี้เข้านิพพาน
ได้แล้ว ไปนิพพานได้แล้วจะถึงแค่นี้ละ แต่ว่ายังไม่ถนัดนัก ใจหุดหนึ่งอยู่ศูนย์กลาง
ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย เท้าไหนละดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย วัดผ่าเส้น
ศูนย์กลางเท้าหน้าตักธรรมกาย กลมรอบตัว นั้นแหละดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรม
ใจกายธรรมก็หุดหนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายนั้น พอถูกส่วนเข้าก็
เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ
ถูกส่วนเข้าก็ถึงกายธรรมละเอียด กายธรรมละเอียดวัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๕ วา กลม
รอบตัว หน้าตัก ๕ วา ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมละเอียดนั้นวัดผ่าเส้นศูนย์กลาง
๕ วา กลมรอบตัวเหมือนกัน

ใจกายธรรมละเอียดหุดหนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายละเอียด
พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติ
ญาณทัสสนะ ก็เข้าถึงกายพระโสดา หน้าตัก ๕ วา สูง ๕ วา เกตุดอกบัวตูม ไสหนักขึ้น
ไป ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายพระโสดา หน้าตัก ๕ วา กลมรอบตัวเหมือนกัน

ใจกายพระโสดาหุดหนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดา พอถูก
ส่วนเข้า เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติ
ญาณทัสสนะ แบบเดียวกัน พอถูกดวงวิมุตติญาณทัสสนะก็เข้าถึงกายพระโสดาละเอียด
หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา เกตุดอกบัวตูม ไสหนักขึ้นไป

ใจพระโสดาละเอียดหุดหนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระโสดาละเอียด
ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติ
ญาณทัสสนะ ก็เข้าถึงกายพระสกทาคา หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา เกตุดอกบัวตูม ไส
หนักขึ้นไป

ใจของพระสกทาคาหุดหนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกทาคา พอ
ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติ
ญาณทัสสนะ ก็เข้าถึงกายพระสกทาคาละเอียด หน้าตัก ๑๕ วา สูง ๑๕ วา เกตุดอก
บัวตูม ไสหนักขึ้นไป

ใจของพระสกทาคาละเอียดหุดหนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกทา-
คาละเอียด พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล สมาธิ ปัญญา
วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงกายพระอนาคา หน้าตัก ๑๕ วา สูง ๑๕
วา เกตุดอกบัวตูม ไสหนักขึ้นไป

ใจของพระอนาคาหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอนาคา พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ เข้าถึงกายธรรมพระอนาคาละเอียด หน้าตัก ๒๐ วา สูง ๒๐ วา เกตุดอกบัวตูม ไสหนักขึ้นไป

ใจของพระอนาคาละเอียดก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคาละเอียด พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงกายพระอรหัต หน้าตัก ๒๐ วา สูง ๒๐ วา เกตุดอกบัวตูม ไสหนักขึ้นไป

ใจพระอรหัตก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัต ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึง ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ก็เข้าถึงกายพระอรหัตละเอียด หน้าตัก ๓๐ วา สูง ๓๐ วา เกตุดอกบัวตูม ไสหนักขึ้นไป

นี่ตั้งแต่กายธรรม กายธรรมละเอียด กายโสดา โสดาละเอียด กายธรรมสกทาคา สกทาคาละเอียด กายธรรมอนาคา อนาคาละเอียด กายธรรมอรหัต อรหัตละเอียด ๑๐ กายนี้ไปนิพพานได้ทั้งนั้น แต่ว่าไม่มีนิพพานเป็นอารมณ์เหมือนพระอรหัต พระอรหัต พระอนาคามี มีนิพพานเป็นอารมณ์ ไม่มีอารมณ์อื่นละ สัตว์โลกในโลกนี้มีกามคุณเป็นอารมณ์ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เป็นที่พอใจ เป็นอารมณ์ หมดทั้งสากลโลก ผู้หญิงก็แบบนั้นและ ผู้ชายก็แบบนั้น มีอารมณ์เพราะมีกามภพ จะไม่ให้คิดเรื่องอื่น รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เท่านั้นเป็นอารมณ์ของมันเชียว ไม่คิดเรื่องอื่นๆ นั่นเป็นเรื่องสำคัญ ไม่ใช่เท่านั้น เมื่อกามภพมีอารมณ์เช่นนี้ มนุษย์ชั้นหนึ่ง สวรรค์ ๖ ชั้น มีอารมณ์อย่างเดียวกัน เมื่อถึงกายรูปพรหมอีก ๑๖ ชั้น พวกรูปพรหม ๑๖ ชั้นนั้นมีปฐมฌานเป็นอารมณ์ ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌานเป็นอารมณ์ ใจจดใจจ่ออยู่ที่ฌานนั้นแหละ ไม่ไปจ่อจอตื่นละ สวรรค์ ๖ ชั้น มนุษย์ชั้นหนึ่ง ไม่จ่อจอตื่น จดจ่ออยู่ที่กามทั้งนั้น รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา ใจจรดอยู่นั่นถอดไม่ออก ติดแน่นเชียว ส่วนรูปพรหมนั้นติดอยู่ที่ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน ติดแบบเดียวกัน ติดยิ่งกว่าติดในกามอีก แน่นหนาทีเดียว ส่วนกายอรุปรหม ๔ ชั้นเล่า ใจจ่ออยู่ที่อรุปรหม อากาสาณัญจายตนะ วิญญานัญจายตนะ อากิญจัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ ติดอยู่นั่น ถอดไม่ออก นี่สุดภพทั้งหมด

ส่วนกายธรรมละ ใจจ่ออยู่ที่นิพพาน ธรรมกาย ธรรมกายละเอียด ธรรมกาย
โสดา โสดาละเอียด พวกนี้จรตนิพพานมากจรตอื่นน้อย ถึงสกทาคา สกทาคาละเอียด
จรตนิพพานมากหนักขึ้นไป ถึงอนาคา อนาคาละเอียด จรตนิพพานหนักขึ้นไป ถึง
พระอรหัต อรหัตละเอียด จรตนิพพานไม่ถอยเลยทีเดียว นั่นนะ เป็นอย่างนี้แหละ
นิพพานคามิ ปรมิ หิตาย ให้ถึงนิพพานอันประเสริฐ **นิพพานคามิ** ให้ถึง
นิพพานอันประเสริฐทีเดียว เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายเมื่อไป
ถึงนิพพานได้แล้วก็พ้นจาก เกิด แก่ เจ็บ ตาย จากกามภพ รูปภพ อรูปภพ ไม่ต้อง
เวียนว่ายตายเกิดในกามภพ รูปภพ อรูปภพ มีนิพพานเป็นที่ไปในเบื้องหน้า

พระพุทธเจ้าเกิดมาในโลกมากน้อยเท่าใด ขนหรือเอาเวไนยสัตว์ให้ไปนิพพานไม่ให้
เวียนว่ายในกรรมวัฏ วิปากวัฏ กิเลสวัฏ ให้หลุดจากกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา
หลุดจากปฐมฉาน ทุตติยฉาน ตติยฉาน จตุตถฉาน จากอากาสนัญจายตนะ วิญญานัญ
จายตนะ อากิญจัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะมาน นี่เขาเรียกว่าไตรวัฏ หลุด
จากไตรวัฏ มีนิพพานเป็นที่ไปในเบื้องหน้า นี่ในคาถาที่แสดงมาแล้วนี้ก็ประสงค์อย่างนี้
เมื่อรู้จักหลักอันนี้ก็รู้จักว่าพระพุทธศาสนานี้เป็นของลึกซึ้งจริงๆ ไม่ใช่เท่านั้นในคาถาที่
๒ รับรองลงไปอีก ว่าเป็นรัตนคาถาเหมือนกัน

วโร วรณฺณ วรโท วราหโร

อนฺตุตโร ฌมฺมวโร อเทสยิ

อิทฺมปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺธิตํ

พ.พ.(บาลี) ๒๕/๗/๘

อันนี้เป็นรัตนอันประณีตในพระพุทธศาสนา ด้วยความสัตย์นี้ขอความสวัสดิ์จึง
มีเกิด วโร แปลเป็นภาษาไทยของเราว่า พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ วรณฺณ ทรงทราบ
ธรรมอันประเสริฐ วรโท ทรงประทานธรรมอันประเสริฐ วราหโร ทรงนำธรรมอัน
ประเสริฐมา อนฺตุตโร หาผู้ใดผู้หนึ่งเสมอถึงมิได้ ฌมฺมวโร อเทสยิ ทรงแสดงซึ่ง
ธรรมอันประเสริฐ นี่เป็นรัตนอันประณีตในพระพุทธเจ้า นี่ชั้นที่ ๑ พระพุทธเจ้าท่านทรง
พระนาม พระวโร ก็ถูกพระพุทธเจ้า วโร ก็พระพุทธเจ้าแท้ๆ ท่านเป็นผู้ประเสริฐ วโร
แปลว่าผู้ประเสริฐ วโร อันว่าพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ วรณฺณ ทรงทราบธรรมอัน
ประเสริฐ วรโท ทรงประทานธรรมอันประเสริฐ วราหโร ทรงนำธรรมอันประเสริฐมา
อนฺตุตโร ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งมาเสมอถึง ฌมฺมวโร อเทสยิ ได้ทรงแสดงธรรมอันประเสริฐ

นี้แสดงธรรมแถวนี้ทั้งนั้น ไม่ใช่แสดงธรรมแถวอื่นๆ เลย ไม่ได้ทรงแสดงธรรมที่อื่นเลย
แสดงธรรมแถวนี้ ธรรมอยู่ตรงนี้ ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นั้น

มนุษย์ผู้ฟังธรรมต้องเอาใจไปจรดตรงนั้น ถ้าไม่จรดตรงนั้น ไม่ถูกทางไปของ
พระพุทธเจ้าพระอรหันต์ ไม่ถูกเป้าหมายใจดำของพระพุทธศาสนา เมื่อเอาใจไปจรด
อยู่ตรงนั้นแล้วทำให้หยุดนั้นแหละ พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญทีเดียว **นตฺถิ สหฺติปรี**
สฺสํ สุขอื่นนอกจากความหยุดความนิ่งไม่มี หยุดตรงนั้นแหละเป็นสุขละ ถูกทางไปของ
พระพุทธเจ้าพระอรหันต์ทีเดียว แล้วก็ถูกความสรรเสริญของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์
ทีเดียว นี่แหละถูกเป้าหมายใจดำของพระพุทธศาสนาละ นี่เป็นความอันประเสริฐของ
พระพุทธเจ้าดังนี้ นี่แหละเป็นรัตนะอันประณีตในพระพุทธเจ้า **อิทฺมปิ พุทฺเธ รตนํ**
ปณฺธิตํ เป็นรัตนะอันประณีตในพระพุทธเจ้า **เอเตน สจฺเจน สวตฺถิ โหตุ** ด้วย
ความสัตย์นี้ ขอความสวัสดิจึงมีเกิด

นี่เราได้ฟังของจริงดังนี้แล้วละก็จำไว้เป็นหลักนะ อย่าให้คลาดเคลื่อน เป็นข้อวัตรปฏิบัติ
จะได้พาตนหลีกเลี่ยงออกจากไตรวัฏสงสาร ทางตรงอยู่เท่านั้นะ อย่าชมซานเซอะซะไปทางอื่นไม่ได้
เหลวไหลไปไม่ได้

ถ้าว่าจะเข้าไปในทางนี้แล้ว ต้องเป็นขั้นๆ ต้องให้พ้นจากกายมนุษย์ มนุษย์
ละเอียด กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียดไปเสีย จะได้พ้นจากกาม เมื่อพ้นไปจากกาม
แล้ว ไปติดรูปอีกแล้ว ให้พ้นจากกายรูปพรหม รูปพรหมละเอียดไปเสีย จะได้เลิกติด
รูป ไปติดอรุปรอีกแล้ว ไปติดอรุปรพรหมอีกแล้ว ให้พ้นกายอรุปรพรหม อรุปรพรหม
ละเอียดไปเสีย จะได้ไม่ติด จะได้ถึงกายธรรม พอไปถึงกายธรรมก็ไปติดอีกเหมือนกัน
สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สิลฺลพตฺปราคาส ไปติดเข้าโน่นอีกแล้ว ให้พ้นกายธรรม กาย
ธรรมละเอียดไปเสีย จะได้หลุดไปเข้าถึงกายธรรมโสดา โสดาละเอียด ก็พ้นสักกายทิฏฐิ
วิจิกิจฉา สิลฺลพตฺปราคาสไปเสีย ก็ยังติดกามราคะ พยาบาทอีก นั้น เกรงอยู่นั่นอีก
แล้ว ให้พ้นกายโสดา โสดาละเอียดไปเสีย ให้ถึงกายสกทาคา สกทาคาละเอียด กาม
ราคะ พยาบาทหยาบหมด ยังติดกามราคะ พยาบาทอย่างละเอียดอยู่ ให้พ้นกายสก
ทาคา สกทาคาละเอียดไปเสีย เข้าถึงกายพระอนาคา พระอนาคาละเอียด กามราคะ
พยาบาทอย่างละเอียดหมด หลุดไปหมด ยังไปติดรูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทฺธจจะ
อวิชชา ยังไปไม่ได้ ให้พ้นกายพระอนาคา อนาคาละเอียดไปเสีย ให้เข้าถึงกายพระ
อรหัต อรหัตละเอียดนั้นแหละ พ้นจากรูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทฺธจจะ อวิชชา

เรียกว่าเข้าถึงวิราชาตวิราคธรรมแล้ว พ้นจากไตรภวสังสารแล้ว มีนิพพานเป็นที่ไปในเบื้องหน้า นี่พระพุทธเจ้าประสงค์อย่างนี้ หมดทั้งสกลพุทธศาสนา เมื่อพระพุทธเจ้ามีพระชนม์อยู่ก็ประสงค์เช่นนี้ แม้พระพุทธเจ้ารุ่นหลังจะมาก่อทำไร ก็ประสงค์อย่างนี้แบบเดียวกัน เมื่อรู้จักเช่นนี้แล้ว เราก็อุตส่าห์พยายามทำให้เข้าถึงธรรมเหล่านี้ให้ได้ เมื่อเข้าถึงธรรมเหล่านี้แล้ว เราจะได้พ้นทุกข์ออกจากไตรภวสังสาร มีนิพพานเป็นที่ไปในเบื้องหน้า

ที่ได้ชี้แจงแสดงมา ตามวาระพระบาลี คลိความเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบาย พอสมควรแก่เวลา วรณฺญํ สรณํ นตฺถิ ที่พึ่งอื่นไม่ใช่ที่พึ่งอันประเสริฐของเราท่านทั้งหลาย สรณํ เม รตนตฺตยํ พระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของเราท่านทั้งหลาย เอเตน สจฺจวชฺเชน ด้วยอำนาจความสัตย์ที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ สทา โสตฺถิ ภวนฺตุ เต ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแต่ท่านทั้งหลาย บรรดาโมสรมโนสรมโนสถานที่นี่ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมติว่ายุคธรรมิกถาโดยอรรถนิยามความเพียงเท่านี้

เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้ ฯ

